

DE WOLF IN DE KRING

GERARD FELLER

De wolf in de kring

Een psychologische kerktriller over vertrouwen, macht en misleiding

Gerard Feller

Vooraf

Een kleine gemeenschap wordt niet altijd van buitenaf aangevallen. Soms opent zij zelf de deur - uit beleefdheid, conflictangst en een verlangen naar snelle oplossingen.

Dit verhaal is fictie. Personen, kerkelijke gemeenten en organisaties zijn verzonnen. De psychologische methoden zijn geïnspireerd op het aangeleverde document over pathologische antagonisten en op literatuur over conflictdynamiek, triangulatie, geestelijke manipulatie en sociale veiligheid.

Het eventuele occult-satanistische motief is bewust dubbelzinnig uitgewerkt. Er is geen betrouwbare basis om satanisten als groep van georganiseerde kerkinfiltratie te beschuldigen. Historisch onderzoek waarschuwt juist voor de schade van ongefundeerde beschuldigingen tijdens de zogenoemde Satanic Panic. In deze thriller telt daarom niet het etiket, maar aantoonbaar gedrag.

Proloog - Het lege bord

De regen sloeg als grind tegen de ramen van kerkgebouw De Bron. In de vergaderzaal zat voorganger David van Laar alleen aan de lange tafel. Voor hem lag een vel papier met één zin: Ter wille van de eenheid verzoeken wij u per direct terug te treden.

Hij las de woorden voor de vierde keer. Buiten tikte iemand driemaal tegen het glas. Toen David opstond, zag hij alleen zijn eigen spiegelbeeld: een vermoeide man van achtenvijftig, een halfopen boord en ogen die al weken niet meer sliepen. Achter zijn weerspiegeling stond heel even een tweede gezicht. Bleek. Glimlachend. Daarna doofde het licht.

Op de parkeerplaats startte een auto zonder koplampen. David hoorde het grind knarsen en dacht aan de eerste zondag waarop Elias Storm was binnengekomen. Elias had geen stoel gezocht. Hij had een gevallen liedboek opgeraapt, een oude vrouw geholpen met haar jas en na afloop de lekkende kraan in de keuken gerepareerd.

Iedereen had hem een geschenk uit de hemel genoemd.

David vouwde het ontslagverzoek dicht. In de hoek van de kamer stond het bord waarop de namen van de oudsten altijd met magneetletters waren bevestigd. Zijn naam ontbrak. Onder aan het bord, bijna onzichtbaar, was met rode inkt een klein teken getekend: een cirkel, doorsneden door een opgaande ster.

1 - De helper

Zes maanden eerder telde De Bron nog geen negentig leden. De gemeente lag tussen een bakkerij en een leegstaand postkantoor in het dorp Heuveldam. Iedereen kende elkaars stem, gewoonten en verdriet. De boekhouder wist wie zijn bijdrage te laat betaalde; de koffiedames wisten welke huwelijken kraakten. In zo'n gemeenschap was vertrouwen geen beleid, maar lucht.

Elias Storm ademde die lucht alsof hij er geboren was. Hij kwam vroeg, bleef lang en vroeg nooit iets voor zichzelf. Hij ontwierp een nieuwe website, bracht een alleenstaande vader maaltijden en zorgde dat de zanginstallatie eindelijk niet meer rondzong. Hij luisterde met een lichte buiging van het hoofd waardoor mensen meer vertelden dan ze van plan waren.

“Ik wil alleen dienen,” zei hij wanneer iemand hem bedankte. “Een lichaam heeft ook onzichtbare handen nodig.”

Ouderling Bram de Wit nam hem al na drie weken mee naar de bestuurskamer. Bram was een goedgehartige man die conflicten het liefst oploste door ze uit te stellen. De kerk kampte met teruglopende inkomsten en een vrijwilligerstekort. Elias bood aan de financiën te ordenen. Hij vroeg toegang tot de ledenlijst, de notulen en het digitale archief. Bram aarzelde één seconde. Toen gaf hij hem het wachtwoord.

Alleen Mirjam Vos, de vijftientigjarige jeugdleider, voelde weerstand. Elias stelde vragen die los klonken maar samen een kaart vormden: wie vertrouwde David, wie voelde zich gepasseerd, wie had ruzie gehad over geld, wie vond de preken te streng? Toen Mirjam hem vroeg waarom hij dat wilde weten, lachte hij. “Een arts moet weten waar het lichaam pijn heeft.”

Die avond zag ze hem in de donkere kerkzaal voor het avondmaalstafeltje staan. Hij hield zijn telefoon boven de schaal. Op het scherm lichtte de rode cirkel met de ster op. Toen hij haar hoorde, stopte hij het toestel weg. “Ik controleerde het bereik,” zei hij.

2 - Zij zeggen

De eerste klacht ging over de verwarming. David had besloten de thermostaat lager te zetten om kosten te besparen. Elias belde drie oudere leden om te vragen of ze het ook zo koud hadden gevonden. Daarna vertelde hij Bram dat “veel mensen” zich niet meer gezien voelden.

De tweede klacht betrof een preek over vergeving. Een vrouw die in een vechtscheiding lag, had gehuild. Elias zei niet dat zij hem later had verteld dat de preek haar juist had geholpen. Hij zei alleen: “Er zijn mensen beschadigd door de toon.”

Zijn zinnen hadden nooit een eigenaar. Men zegt. Sommigen ervaren. Er leeft breed zorg. Wie vroeg naar namen, kreeg een bedroefde blik. “Ik kan hun vertrouwen niet beschamen.” Zo maakte hij afwezigen tot getuigen en stilte tot instemming.

Tegelijk was hij tegenover David buitengewoon loyaal. Hij bracht koffie, complimenteerde diens Bijbelkennis en bood aan de agenda van de kerkenraad voor te bereiden. Soms legde hij tijdens het gebed een hand op Davids schouder. Die aanraking voelde warm en zwaar, alsof er iets werd verzegeld.

Elias hield een bestand bij met de naam HERSTELPLAN. Iedere verspreking, vergeten afspraak en onhandige e-mail kwam erin. Een grap werd “grensoverschrijdende communicatie”. Een vertraagde betaling werd “financiële ondoorzichtigheid”. Een meningsverschil werd “een patroon van autoritair leiderschap”. Feiten bleven herkenbaar, maar hun betekenis verschoof.

Mirjam ontdekte dat twee boze citaten die in een rondgestuurd verslag stonden, afkomstig waren van dezelfde persoon. Ze waarschuwde Bram. Hij streek over zijn baard. “Misschien bedoelt Elias het goed. We moeten geen heksenjacht beginnen.”

“Dat vraag ik ook niet,” zei ze. “Ik vraag of we controleren wat waar is.”

Bram keek naar de gesloten deur. “Soms bewaart vrede zich door dingen niet groter te maken.”

3 - De kring

Elias nodigde zeven gemeenteleden uit in zijn appartement. Alleen mensen die “de toekomst van De Bron op het hart droegen”. De gordijnen waren dicht. Op tafel lagen notitieblokken met genummerde pagina’s. Telefoons moesten in een metalen broodtrommel omdat vertrouwelijkheid heilig was.

Hij begon niet met een aanklacht, maar met zelfkritiek. “Misschien zie ik spoken,” zei hij. “Corrigeer mij als ik onrecht doe.” Daarna toonde hij een grafiek van dalende giften, een lijst met vertrokken leden en fragmenten uit Davids e-mails. Bij elk gegeven stelde hij slechts een vraag. Kan toeval zo vaak dezelfde kant op vallen?

De aanwezigen vulden de stilte zelf. Iemand herinnerde zich dat David een verjaardag was vergeten. Een ander vond dat zijn vrouw bij de koffie afstandelijk had gekeken. Elias schreef alles op zonder te oordelen. Juist daardoor leek iedere verdenking bewijs.

Aan het eind wees hij niemand aan. Hij vroeg alleen wie bereid was “naast hem te staan wanneer waarheid een prijs zou vragen”. Zes handen gingen omhoog. De zevende behoorde aan Kees Mulder, een gepensioneerd rechercheur. “Welke concrete overtreding onderzoeken we?” vroeg hij.

Elias glimlachte. “Dat is precies het juridische denken waardoor geestelijk onderscheidingsvermogen wordt gesmoord.”

Kees vertrok vroeg. De volgende ochtend ontving hij anoniem een geluidsfragment waarin David leek te zeggen dat lastige leden beter konden verdwijnen. Het fragment was achttien seconden lang. Kees luisterde met een koptelefoon en hoorde bij seconde twaalf een bijna onmerkbaar klik.

Hij belde Mirjam. Samen vonden ze in het archief de oorspronkelijke opname. David had gezegd: “Als lastige leden verdwijnen uit ons gebed, verdwijnt ook ons vermogen hen lief te hebben.” Elias had een zin gebouwd uit de uiteinden.

Toen Mirjam het bestand wilde kopiëren, werd haar toegang ingetrokken.

4 - De aanklager

De campagne versnelde. Elias bezocht zieken, hielp jonge gezinnen verhuizen en vertelde overal hoe zwaar David het had. Zijn medeleven was een sleutel waarmee hij kamers binnenkwam die kritiek nooit had geopend.

Vervolgens verschenen er anonieme brieven. Dezelfde zinsbouw, steeds een ander lettertype. Er werd gesproken over “onveiligheid”, maar nooit over een gebeurtenis die hoor en wederhoor toeliet. Als David antwoordde, gold dat als defensief. Als hij zweeg, was het erkenning. Als hij excuses maakte voor een werkelijk gemaakte fout, bewees dat volgens Elias het hele dossier.

In de kerkenraad schoof Elias een voorstel naar voren: een tijdelijke commissie voor geestelijke gezondheid. De drie voorgestelde leden hadden allemaal in zijn appartement gezeten. David stond niet op de agenda en was voor die avond naar een sterfbed geroepen. Bram wist dat. Hij zei niets.

De commissie kreeg toegang tot personeelsgegevens, pastorale correspondentie en de kas. Binnen een week eiste zij dat David tijdelijk geen preken meer zou houden. “Niet als straf,” zei Elias, “maar om escalatie te voorkomen.”

Davids vrouw Hanna merkte hoe haar gezin uit de gemeenschap verdween zonder werkelijk te vertrekken. Gesprekken stopten wanneer zij binnenkwam. Hun zoon werd niet meer gevraagd voor de muziekgroep. Op straat keek een vrouw die jarenlang bij hen had gegeten plotseling naar haar schoenen.

David begon ’s nachts verklaringen te schrijven. Twaalf pagina’s, toen vierentwintig. Iedere weerlegging opende twee nieuwe beschuldigingen. Hij verloor acht kilo. Tijdens een zondagse samenkomst kreeg hij op het podium geen lucht meer. Elias was als eerste bij hem, knielde naast hem en fluisterde: “Laat los. Het hoeft niet zo te eindigen.”

Mirjam zag hoe zijn hand Davids pols omvatte. Niet troostend. Metend.

5 - De Morgenster

Kees onderzoekt Elias buiten de kerk om. Zijn naam bleek pas vier jaar te bestaan. Daarvoor heette hij Elian Stroomberg. Hij had in twee stichtingen gewerkt die na interne conflicten uiteengevallen waren. In beide gevallen was een directeur na anonieme klachten vertrokken. In beide gevallen had Elian tijdelijk de administratie overgenomen.

Er was ook een besloten internetforum: De Morgenster. De naam en het rode teken kwamen overeen met het symbool op Elias' telefoon. De openbare teksten spraken over persoonlijke vrijheid en het ontmaskeren van heilige macht. Verder was weinig verifieerbaar. Geen bewijs van rituelen, misdrijven of een georganiseerd satanistisch netwerk; wel berichten waarin Elias kerken "laboratoria van gehoorzaamheid" noemde.

Mirjam wilde het onmiddellijk aan David vertellen, maar Kees hield haar tegen. "Een symbool is geen bewijs. Als wij hem zonder harde feiten een satanist noemen, doen we precies wat hij doet: een verhaal gebruiken om onderzoek overbodig te maken."

Ze concentreerden zich op aantoonbaar gedrag. Ze reconstrueerden de geluidsmontage, vergeleken anonieme brieven en maakten een tijdlijn van besloten vergaderingen. Een digitale deskundige stelde vast dat het HERSTELPLAN al was aangemaakt vóór de eerste klacht over de verwarming. De campagne was geen reactie op een crisis. De crisis was het product.

Toen Kees de bevindingen aan Bram liet zien, brak de ouderling. Hij bekende dat Elias hem onder druk had gezet met een oude kasfout. Bram had jaren eerder een bedrag verkeerd geboekt en later hersteld, maar zonder formele melding. Elias had beloofd te zwijgen als Bram de procedure niet zou hinderen.

"Ik dacht dat ik de gemeente beschermdde," zei Bram.

"Je beschermdde je angst," antwoordde Kees. "En daardoor kreeg hij gezag."

6 - De stemming

De buitengewone ledenvergadering begon om halfacht. Op iedere stoel lag het dossier van Elias, achtenveertig pagina's dik. Davids schriftelijke reactie was niet bijgevoegd. De agenda kende één besispunt: beëindiging van zijn bediening.

Elias droeg een donkerblauw pak en sprak zacht. Hij zei dat het hem pijn deed. Hij prees Davids jaren van trouw, waardoor zijn daaropvolgende woorden des te redelijker klonken. Hij gebruikte cijfers, maar verzweg de context. Hij citeerde getuigen, maar noemde geen namen. Ten slotte zei hij: "Als David werkelijk van deze gemeente houdt, zal hij haar niet dwingen tussen waarheid en loyaliteit te kiezen."

Bij de achterdeur stonden Mirjam en Kees. Hun toegangspassen werkten niet. Hanna liet hen binnen via de keuken.

Net voordat de stembriefjes werden uitgedeeld, ging het geluid uit. Op het grote scherm verscheen de oorspronkelijke preekopname, gevolgd door Elias' gemonteerde versie. Daarna kwamen de metadata van HERSTELPLAN en de overeenkomsten tussen de brieven. Geen sensatie, alleen controleerbare feiten.

Elias bleef zitten. "Digitale trucs," zei hij. "Wie heeft dit materiaal illegaal verkregen?" Met één vraag probeerde hij het bewijs te veranderen in een aanklacht tegen de boodschappers.

Toen stond Bram op. Zijn stem trilde. Hij vertelde over de kassfout en de chantage. Hij verwachtte dat Elias hem zou ontkennen. In plaats daarvan glimlachte Elias voor het eerst zonder warmte.

"Denk je dat dit over mij gaat?" vroeg hij. "Jullie wilden allemaal een zuivere gemeente zonder de prijs van waarheid. Ik heb alleen gebruikt wat hier al lag: jaloezie, angst, eerzucht en lafheid."

Een man achterin riep dat Elias bezeten was. Kees draaide zich om. "Nee. Geef hem niet de macht van een bovennatuurlijke verklaring voordat we zijn menselijke daden hebben onderzocht."

De stemming werd uitgesteld. Er kwam een onafhankelijke onderzoekscommissie. Elias verliet de zaal, maar bij de deur keek hij naar David. "U denkt dat u gewonnen hebt. Morgen begint het echte verhaal."

7 - De tweede waarheid

De volgende ochtend stond op sociale media dat De Bron een klokkenluider het zwijgen had opgelegd. Fragmenten uit het dossier verspreidden zich sneller dan de correcties. Een regionale nieuwssite nam de beschuldigingen over. Voor het kerkgebouw stonden camera's.

David wilde onmiddellijk reageren. De mediator die inmiddels was aangesteld, mevrouw Salomons, verbood hem een totale verdediging te publiceren. “Feiten moeten worden onderzocht,” zei ze. “Maar u hoeft niet elke insinuatie te beantwoorden. Dat maakt de aanklager eigenaar van uw tijd en identiteit.”

Onder haar leiding werden beschuldigingen gescheiden in drie categorieën: verifieerbare gebeurtenissen, interpretaties en geruchten. Twee echte fouten bleven over. David had een vrijwilliger te hard terechtgewezen en een financieel besluit zonder voldoende overleg genomen. Hij erkende beide publiekelijk. Juist die erkenning maakte zichtbaar hoeveel groter Elias het verhaal had gemaakt.

Ook kwam een pijnlijker waarheid boven. De Bron had geen veilige klachtenprocedure. Besluiten werden informeel genomen, pastorale macht en bestuur liepen door elkaar, en de vriendelijke cultuur had kritiek lang onderdrukt. Elias had geen gezonde gemeenschap vernietigd; hij had bestaande zwakke plekken als breekijzer gebruikt.

De gemeente bood David geen triomfantelijke terugkeer aan, maar een hersteltraject met toezicht, rust en gedeeld leiderschap. Hanna eiste dat ook het gezin begeleiding kreeg. “Een kerk kan niet alleen de voorganger breken en daarna zeggen dat God alles ten goede keert,” zei ze.

Elias verscheen niet voor de commissie. Zijn appartement was leeg. Op de muur stond de rode cirkel, maar nu was de ster doorgestreept. In een kast vond Kees negen mappen met namen van andere gemeenschappen.

8 - Wat het donker nodig heeft

Drie maanden later ontving Mirjam een envelop zonder afzender. Er zat een foto in van een kleine kerk aan de rand van een andere provincie. Op de achterkant stond: Ze hebben iemand nodig die alleen wil dienen.

Ze reed erheen met Kees. Tijdens de samenkomst zag ze geen Elias. Wel een jonge vrouw die na afloop stoelen stapelde, aandachtig luisterde en precies wist wie de sleutels beheerde. Aan haar hals hing een klein zilveren teken: een cirkel met een ster.

Mirjam voelde de oude paniek opkomen. Ze wilde de voorganger waarschuwen, de vrouw aanwijzen en het symbool tot bewijs verklaren. Toen herinnerde ze zich Kees' woorden. Geen verhaal zonder onderzoek.

Ze stelde zich voor en vroeg de vrouw hoe ze heette.

“Eva,” zei ze. “Elias was mijn broer.”

Eva vertelde dat haar broer niet door een satanistische orde was gestuurd. De Morgenster was een kleine online kring geweest waarin mensen met woede tegen religieuze macht elkaar aanmoedigden kerken van binnenuit te ontregelen. Elias had hun taal gebruikt, maar zijn werkelijke drijfveer was ouder: hun vader was ooit na een kerkconflict gebroken thuisgekomen en kort daarna gestorven. Elias had besloten iedere voorganger te laten voelen wat zijn vader had gevoeld.

“Waarom bent u hier?” vroeg Mirjam.

“Om te voorkomen dat iemand zijn map afmaakt.” Eva overhandigde haar een geheugenstick. Daarop stonden berichten waaruit bleek dat Elias na de mislukte stemming een laatste plan had voorbereid: brand in De Bron, vermomd als kortsluiting, gevolgd door de beschuldiging dat David bewijsmateriaal had vernietigd.

Kees belde de politie. In een opslagbox vonden rechercheurs brandversnellers, kopieën van kerksleutels en de ontbrekende archiefschijf. Elias werd twee dagen later aangehouden. Niet tijdens een ritueel, maar in een hotelkamer, alleen achter een laptop. Het monster bleek geen leger te hebben. Het had dossiers, wachtwoorden en mensen die te bang waren geweest om vragen te stellen.

Epiloog - De open deur

Een jaar later hing in de hal van De Bron geen portret van David en geen waarschuwing voor buitenstaanders. Er hing een eenvoudig schema: hoe klachten werden ontvangen, onderzocht en beantwoord. Niemand kon nog alleen toegang krijgen tot vertrouwelijke bestanden. Besloten groepen mochten geen besluiten voorbereiden zonder verslag en wederhoor. Macht werd niet langer beschermd door vrome bedoelingen, maar begrensd door transparantie.

David preekte minder en luisterde meer. Bram was teruggetreden als oudste, maar schonk op zondag koffie. Mirjam leidde een team voor sociale veiligheid. Soms kwamen er nog boze mensen. Niet iedere criticus was een vijand, en niet iedere beschuldiging een samenzwering. Dat onderscheid bleek het moeilijkste werk.

Na de dienst bleef David alleen achter in de kerkzaal. Op de achterste stoel lag een liedboek. Toen hij het oppakte, viel er een kaartje uit. Geen teken, geen dreiging. Alleen een zin in Elias' handschrift: Het donker heeft geen deuren nodig. Alleen mensen die hun ogen sluiten.

David liep naar de ingang en zette beide deuren open. Buiten stond de zon laag boven Heuveldam. Mensen praatten nog op het plein, niet in fluisterkringen maar hoorbaar, met verschillen die niet onmiddellijk vijandschap hoefden te worden.

Hij wist dat De Bron niet veilig was omdat het gevaar verdwenen was. De gemeente was veiliger omdat zij eindelijk had geleerd het onder ogen te zien.

Verantwoording en bronnen

De thriller verwerkt herkenbare methoden van destructieve machtsverwerving: charmant binnenkomen, onmisbaar worden, vertrouwelijke informatie verzamelen, triangulatie, spreken namens anonieme groepen, contextloze bewijsvoering, besloten coalities, procedurele druk en het uitputten van de beschuldigde. Deze patronen zijn niet uniek voor kerken en vormen geen diagnose op afstand.

Guy Greenfield, The Wounded Minister (bronmateriaal uit het aangeleverde document)

De beschreven escalatielijn vormde de belangrijkste inspiratie: kleine klachten, anonieme steun, besloten overleg, dossieropbouw, intimidatie en druk tot vertrek.

O.O. Afolabi, “Alternative Dispute Resolution: A Tool for Managing Leadership Conflict in a Church” (2019)

<https://doi.org/10.1002/jls.21607>

Columbia Theological Seminary, “Understanding and Addressing Toxic Behavior in Church Communities”

<https://www.ctsnet.edu/understanding-and-addressing-toxic-behavior-in-church-communities/>

S. Hughes, “American Monsters: Tabloid Media and the Satanic Panic, 1970-2000”

<https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-american-studies/article/abs/american-monsters-tabloid-media-and-the-satanic-panic-1970-2000/D674D558FA7399E91149BFCAB138792D>

L.M. Chong & L.M. Torte, Spiritual Safety Scale (S-SAFE)

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/42474978/>